

ÇOKLU KRİZLER GÖLGESİNDE SOSYAL HİZMET

Dünyaya ve Topluma İhtimam Göstermek

DERLEYENLER

UĞUR TEKİN, POYRAZ KOLLUOĞLU, SUZAN OKTAY EROL, NEŞE ŞAHİN TAŞĞIN

Sosyal Hizmetleri Yeniden Düşünmek
Konferansları

ÇOKLU KRİZLER GÖLGESİNDE SOSYAL HİZMET

Dünyaya ve Topluma İhtimam Göstermek

Derleyenler: Uğur Tekin, Poyraz Kolluoğlu, Suzan Oktay Erol, Neşe Şahin Taşğın

Yazarlar: Fatmagül Berktaş, Arzu İçağasıoğlu Çoban, Filiz Demiröz, Vasilios Ioakimidis-Panagiotis Douros, Juliane Karakayalı- Christina Biel-Christina Raffaele, Emrah Kırımsoy, Nivedita Prasad, Lefkothea Rizopoulou, Reyhan Atasü Topcuoğlu, Emrah Tüncer-Yonca Güneş Yücel, Hacer Duygu Yeşilkayalı.

Nika Yayınevi - 261

1. Baskı: Kasım 2024

Bu yayın Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

ISBN: 978-625-6520-46-2

Sertifika No: 48850

Kapak Tasarımı: Hacer Özyanıkoğlu

Sayfa Düzeni: İlhan Ulusoy

© Bu kitabın basım, yayın, satış hakları © Nika Yayınevi Basım Yayın Matbaacılık Dağıtım Reklam Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, mekanik, elektronik, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz.

Baskı ve Cilt: Bizim Büro Matbaacılık

Sertifika No: 42488

Nika Yayınevi

Kültür Mah. Dr. Mediha Eldem Sokak No 55/2 Kızılay-Ankara

T: 0312 433 71 15

www.nikayayinevi.com.tr

info@nikayayinevi.com.tr

ÇOKLU KRİZLER GÖLGESİNDE SOSYAL HİZMET

Dünyaya ve Topluma İhtimam Göstermek

DERLEYENLER

UĞUR TEKİN, POYRAZ KOLLUOĞLU, SUZAN OKTAY EROL, NEŞE ŞAHİN TAŞĞIN

YAZARLAR

Fatmagül Berktaş, Arzu İçağasıoğlu Çoban, Filiz Demiröz,
Vasilios Ioakimidis-Panagiotis Douros, Juliane Karakayalı- Christina Biel-
Christina Raffaele, Emrah Kırımsoy, Nivedita Prasad, Lefkothea Rizopoulou,
Reyhan Atasü Topcuoğlu, Emrah Tüncer-Yonca Güneş Yücel,
Hacer Duygu Yeşilkayalı.

Nika Yayınevi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	
SOSYAL HİZMETİ YİNE YENİDEN “KRİZLERLE” DÜŞÜNMEK.....	7
YERYÜZÜNE İHTİMAM GÖSTEREN BİR TOPLUM SÖZLEŞMESİ.....	19
Fatmagül Berktaş	
EŞZAMANLI KRİZLER ÇAĞINDA SOSYAL HİZMET EĞİTİMİ VE PRATİĞİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK.....	41
Vasilios Ioakimidis -Panagiotis Douros	
(SOSYAL HİZMETLERDE) YAPISAL DEĞİŞİKLİK YÖNTEMLERİ.....	55
Nivedita Prasad	
ÇOKLU KRİZLERE RADİKAL SOSYAL HİZMET İLE BAKMAK NELERİ GÜNDEME GETİRİR?.....	83
Reyhan Atasü Topcuoğlu	
ÇOKBOYUTLU KRİZLERİN GÖBEĞİNDE YUNANİSTAN’DA MÜLTECİLERLE SOSYAL HİZMET: KATILIMCI EYLEM ARAŞTIRMASIYLA BİR YOL ÇİZMEK ...	99
Lefkothea Rizopoulou	
ELEŞTİREL İYİ UYGULAMA İÇİN DEĞİŞİM EŞLİKÇİSİNİN GÜÇLENMESİNE DAİR ÖNERİLER.....	129
Emrah Kırımsoy	
KURUMSAL IRKÇILIK VE OKULDA BUNA İLİŞKİN ŞİKAYETLER “OKULU SEVİYORUM AMA OKUL BENİ SEVMİYOR”.....	145
Juliane Karakayalı - Christina Biel - Christina Raffaele	
AFET SONRASI GİTMEK, KALMAK YA DA YENİDEN DÖNMEK; HANGİSİ DAHA ZOR: FARKLI UYGULAMALAR	161
Filiz Demiröz	

“KENDİNE İYİ BAK!”: SOSYAL HİZMET UZMANLARI İÇİN ÖZEBAKIMIN KİŞİSEL VE MESLEKİ ÖNEMİ	173
Arzu İçağasıoğlu Çoban	
KRİZLER ÇAĞINDA ERKEKLİK: “ERKEKLİK KRİZİ”NİN OLGUSAL SORGULAMASI	193
Hacer Duygu Yeşilkayalı	
KENTSEL ADALET İÇİN YOL HARİTASI: KENT HAKKI VE OEUVRE PERSPEKTİFİNDEN RADİKAL SOSYAL HİZMET	203
Emrah Tüncer - Yonca Güneş Yücel	
YAZARLAR HAKKINDA	221

GİRİŞ

SOSYAL HİZMETİ YİNE YENİDEN “KRİZLERLE” DÜŞÜNMEK

2023 yılının Kasım ayında gerçekleştirdiğimiz “Çoklu Krizlerde İnsan Hakları Temelli Radikal Sosyal Hizmet: Dünyaya ve Topluma İhtimam Göstermek” başlıklı konferans aslında daha önceki yıllarda odaklandığımız “kent,” “aile,” “ihtimam,” “yoksulluk” ve “küresel salgın” üstüne olan tüm tartışmaları bir araya getiren bir çalışma olarak karşımıza çıktı. Son on yıla yayılan diğer toplantılarımızda odaklandığımız bu kavramlar ışığında, bu konferansta da temel kaygımız, ana akım-kurumsal sosyal hizmet metotlarına daha toplum odaklı bir bakış açısı nasıl kazandırabiliriz sorunsalı etrafında temellendirildi. Bu temel dayanaktan yola çıkarak son dönemlerde özellikle sosyal bilimlerin pek çok alanında sıklıkla duyulan ve kullanılan “çoklu krizler” kavramını bu derleme vesilesiyle bir kez daha masaya yatırmak istiyoruz. Dolayısıyla, birbirlerinin ardına sıralanmış ya da birbirlerinin içine geçmiş kriz süreçleri içinde sosyal hizmeti hem pratik hem etik olarak nasıl yapılandırabiliriz sorusunun bu derlemedeki tüm yazıların ortak çıkış noktası olduğunu söyleyebiliriz. Bir anlamda sosyal hizmette oldukça büyük tartışma konusu olan pratik ile teori arasındaki uçurumun kapatılmasına ilişkin çabalara bir katkı sunmak istiyoruz. Zaten tam da bu kaygıdan dolayı konferansta özellikle Maraş ve Hatay deprem bölgelerinde etkin bir şekilde sorumluluk üstlenen sosyal hizmet uzmanlarına yer verdik.¹ Alandan gelen sosyal hizmet uzmanlarının görüşlerini dile getirmesi teori ile pratiğin arasındaki uçurumun kapatılması ve çoklu krizler çağında sosyal hizmetin yeniden yapılandırılması arayışı açısından oldukça kıymetliydi.

1 Konferans programı için bkz. <https://shyenidendusunmek.com/2023/10/14/2023-shyd-konferans/>

Sosyal hizmete daha etkin, proaktif ve bütüncül bir anlayış katacağını düşündüğümüz çoklu krizler kavramının bu derleme vesilesiyle ele alınmasını etik açıdan oldukça gerekli olduğunu düşünüyoruz çünkü hem Türkiye'nin hem de başka toplumların son on yılda içinden geçtiği zorlu süreçlerin gidererek artacağını kanısı üzerinde hemfikiriz. Özellikle küresel ısınma nedeniyle Türkiye gibi kırılgan, geçiş iklimlerinde olan ülkelerin kuraklık, kuraklıktan kaynaklı tarım üretiminde düşüşler ve bunun neticesinde zorunlu göç ve yoksulluk gibi sosyal sorunlarla daha fazla mücadele edeceği bir gerçek (Pegleg vd., 2015). Giriş bölümünü kaleme aldığımız Ağustos 2024 ayı itibariyle valiliklerin tarım için ayrılan su kaynaklarını kısıtlama kararları ve neticesinde ortaya çıkan çiftçi eylemleri bu öngörümüzün ne kadar haklı çıkabileceğine ilişkin bir fikir veriyor (Yıldırım, 2024). Dolayısıyla, birbiri ardınca sıralan krizler çağında sosyal hizmetin nasıl bir pozisyon alacağını tespit etmenin hem teorik hem de pratik açıdan kaçınılmaz olduğunu söyleyebiliriz. Ancak şunun da altını çizmeliyiz ki 21. yüzyılın başından itibaren iktisat, kalkınma, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler gibi alanlardaki yazınlar da “kesişimsel krizler,” ya da “birleşik,” “katmanlı” krizler gibi terimleri çok kullanıyor ve dolayısıyla bir kavram enflasyonu söz konusu. Zaten tam da bu nedenle bu derleme kitabın başlığında “çoklu krizlerin gölgesinde” ifadesine yer verdik. Peki içi boşaltılarak sıklıkla kullanılan ve sanki ortaya atılan tüm soruların cevabıymış gibi referans gösterilen çoklu krizler kavramından biz sosyal hizmet uzmanları olarak ne anlıyoruz ya da ne anlamalayız? Bu derlemedeki yazıların ortak noktasını ve temel çıktılarını çoklu krizler kavramı ile nasıl ilişkilendirebiliriz? Bu soruları yanıtlamak için Marksist düşünür David Harvey'nin “mekân” ve “zamansallık” üstüne olan görüşlerinin zihin açıcı olacağını düşünüyoruz.

Bilindiği üzere, Harvey kendinden önceki klasik, Ortodoks Marksist eleştirilere mekânsal bir boyut katan çalışmalarıyla öne çıkar. Harvey, Marx'ın ve Marksistlerin söylediği, sermayenin kaçınılmaz olarak sistemik krizler içine girdiği öngörüsünü teyit eder ve sistemin içinden geçtiği bu döngüsel krizlerin, fabrikanın içindeki emeğin ucuzlatılmasından ya da teknoloji ile kitlesel üretim kapasitesinin artırılmasından ziyade, kentsel mekânın spekülasyon yöntemleri ile değerinin artırılması ile bertaraf edildiğine dikkat çeker. “Soylulaştırma” olarak da bilinen ve dünyanın pek çok yerinde büyük kentlerde işçi sınıfı gruplarının kent dışına itilerek yoksullaşmasına ve dışlanmasına sebep olan süreci (Harvey, 1985), Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde devlet eliyle yürütülen büyük altyapısal dönüşümler ve toplu konut projeleri olarak gözlemliyoruz.

Harvey, bir başka eserinde sistemik krizlerin, çağımızda ulaşım ve iletişim alanındaki yeni olanaklar sayesinde, kendi gerçekliğinden nasıl soyutlandırıldığına vurgu yapar. Bu soyutlamanın zaman ve mekân algısının hızlandırılmasıyla mümkün hale geldiğinin özellikle altını çizer. Ekonomik kriz olgusunu soyutlamanın aslında sermayenin kâr etmesi ve dolayısıyla efektif talebin artırılması için bilinçli bir strateji olduğunu ancak sürekli hızlandırılan zaman ve fiziksel boyutlarından çıkartılan mekân algısının birey için amansız, gerilimli bir psiko-sosyal anlam dünyası ortaya çıkarttığını da ayrıca ifade eder (Harvey, 1992).

Zaman ve mekân soyutlamasının yansımalarının Türkiye gibi neoliberalizme savunmasız yakalanan ve otoriterliğe açık siyasal kültürlerde çok daha dramatik sonuçlar doğurduğunu düşünüyoruz. Neoliberalizm, sosyal politikanın henüz tam anlamıyla “geniş” (Koray, 2005) bir anlamda icra edilmesinden ve bundan mütevellit profesyonel bir sosyal hizmet anlayışının kurumsallaşmamasından dolayı, yoksulluk döngüsü diyebileceğimiz sürekli bir biçimde tekerrür eden ve kitlesel şekilde hissedilen sosyal kriz hali ortaya çıkartmaktadır. Bu kriz halinin yönetebilir hale gelmesinin anahtarlarından biri olarak karşımıza sosyal yardım çıkar. Kurumsallaşmış bir sosyal hizmet anlayışının yokluğunda oy karşılığında verilen sosyal yardımlar patronaj-müştericilik ilişkilerini körüklemektedir. Tabii bu patronaj-müştericilik ilişkisinin mümkün hale gelebilmesinde Harvey’nin işaret ettiği gibi dijital dünyada soyutlaştırılan mekânlara kaçabilen vatandaş artık kendi içinde yaşadığı mekânın zamanında akan krizlere duyarsızlaşmıştır. Duyarsızlaşan, mekân ve zamandan soyutlanan birey nihayetinde toplum olma bilincini yitirir ve hamasi duygularla ya da sosyal yardımlarla iktidarı sandıkta teyit eden, vatandaş *olamayan* bir birey haline evrilir (Bozkurt, 2013; Roniger, 2023).

Yukarıda bahsettiğimiz duyarsızlaştırılan vatandaş profilinin bir başka önemli güncel boyutu daha var. Devlet asgari ücreti “sosyal taraflar”la görüşerek belirlediği iddiasında. Bu sözde diyalog ortamında devlet asgari ücreti “hedeflenen enflasyon” a göre belirlerken, enflasyon oranlarını da istatistiki parametreleri manipüle ederek düşük gösteriyor ve nihayetinde bu manipülasyon reel olarak ücretlerin de azalmasına neden oluyor. Ülkede kayıtlı çalışanların yarısının asgari ücret aldığı düşünülürse, maaşların bu şekilde baskılanmasının çalışan yoksulluğunu kalıcı hale getirdiği söylenebilir.

Yukarıdaki tartışmalarımızın çoklu krizlerin sadece otoriter iktidar elliyile ya da ekonomik yapının kendiliğinden mütevellit olarak gerçekleştiği izlenimini vermesini istemeyiz. Çoklu krizler kavramını ya da kendi ifadesiyle *polycrisis* terimini literatüre kazandıran Edgar Morin ve Anne Brigitte Kern

1999'da yayımlanan "Dünya Vatan" isimli kitaplarında kavramı çok daha ekolojik bir perspektiften tartışmaya açmaktadır. Bu çalışmalarında, insan merkezci (*anthropocentric*) hegemonik bir politik-ekolojik yaklaşımın, nasıl "kontrol edilemeyen süreçler" ortaya çıkardığını ve tam da bu kontrolsüzlüğünün kendisinin tahmin edilebilen ya da edilemeyen krizlere ve "gerilimlere" sebep olduğunu vurgularlar. "Gezegenin" en "kati" probleminin bu genel kriz hali olduğunu vurgulayan Morin ve Kern kontrol edilemeyen süreçler silsilesinin üstesinden gelinmesinin insan-doğa ilişkisi ve doğa içindeki diğer canlılarla kurulan ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi ile mümkün olacağını ifade ederler (Morin ve Kern, 1999: 74). Bu gözden geçirmenin pratik olarak vücut bulabilmesinin de ancak ve ancak küresel bir "kader" birliği ve "dünya federasyonu" diye tanımladıkları bir kurumsal yapı aracılığı ile gerçekleşebileceğinin altını çizerler (Morin ve Kern, 1999: 73,146).

Morin ve Kern'in temel olarak ekolojik sistem teorisi yaklaşımıyla yapılandırıldıkları anlatılarının çoklu kriz kavramını sadece çevresel bir boyuta indirgemediğini de söylemekte fayda var. "Küresel kalkınma krizi", "teknobilimin kontrol edilemeyen kör gelişimi", "mekanik ve ayrıştırıcı düşünce sistemi" ve "nüfus patlaması" gibi ayrı sorunsalların da başlı başına kendi içinde birer kriz olarak düşünülebileceğine, ancak tüm bu toplumsal ve ekonomik sorunların eşgüdümlü bir şekilde seyrettiğine dikkat çekiyorlar (1999: 63-73). Daha da önemlisi bu sorunların birbirlerini körüklediğini vurgulayarak çoklu krizlerin üstesinden gelinebilmesinin epistemolojik zemininin "kompartmanlara" ayrılmış bir düşünce sisteminden ziyade bütüncül, ancak farklıları var edilebilen bir bilimsel yaklaşımla mümkün olabileceğine işaret ediyorlar. Bu yeni bütüncül ve çoğulcu düşünce sisteminin en önemli dayanak noktasının ise doğa-sosyal, sosyal-sosyal aktörler arasındaki "bağlılıklar"a vurgu yapmak olacağını söylüyorlar (Morin ve Kern, 1999: 131).

Sosyal hizmet alanına Lena Dominelli aracılığı ile "yeşil sosyal hizmet" (Dominelli, 2012) başlığı altında aktarılan bu düşünsel çözüm önerisinin çoklu krizler çağında sosyal hizmetin epistemolojik, pedagojik ve uygulama bağlamında yeniden yapılandırılmasında önemli bir anahtar rolü olacağını düşünüyoruz. Çünkü bu ve benzeri yaklaşıma sahip olan kaynaklarda özellikle afetlerde ve afet sonrası ortaya çıkan toplumsal, ekonomik ve kültürel krizlerde sosyal hizmet uzmanlarının nasıl planlı süreçler içinde krize müdahale edilebileceğinin somut reçeteleri mevcuttur (Tan ve Yuen, 2006; Beddoe ve Maidment, 2013; Wong, 2018; Goelitz, 2022). Bu tür çözüm önerileri pekâlâ yerel düzeyde krizler süreci içinde yapılacak ve yeşil anlayışa sahip sosyal hizmet araştırmalarıyla yerele çok daha uygulanabilir hale getirebilir.

Sadece araştırmalar değil mevcut afet eylem planlarının ve kriz yönetmeliklerinin yeşil sosyal hizmet perspektifi ile yeniden gözden geçirilmesinin bile Türkiye’de sosyal hizmeti pratik anlamda yapılandırmada oldukça önemli bir işlev göreceği kanaatindeyiz.

Elinizdeki kitap tam da bu kaygılardan yola çıkarak, 2023 yılında gerçekleştirdiğimiz konferansta sunulan bildirilere ve benzeri kaygılarla çalışmalar yapan başka sosyal hizmet akademisyenlerinin yazılarına yer vermektedir. Bu yazıların bir araya getirilmesindeki temel amaç ontolojik olarak sosyal hizmet ve çoklu krizler bakış açılarını uyumlamak ve gelecekteki yeni uygulama alanlarına ilham vermektir. Tabii ki sosyal hizmetin geleceğine ışık tutmaya çalışırken geçmişindeki yolculuklardan da ilham alıyoruz ve sosyal hizmetin hafızasında yer edinmiş bu öğretileri de yeniden hatırlıyoruz. Hem geçmişi hem günceli hem de gelecekteki zamansallığı bir araya getiren bu yazılardan kısaca bahsetmenin bu derlemenin ortak temasının bir kez daha vurgulamasında faydalı olacağına inanıyoruz.

Fatmagül Berktaş, “Yeryüzüne İhtimam Gösteren Bir Toplum Sözleşmesi” başlıklı yazısında, 19’üzyılda temayüz eden klasik toplum sözleşmelerinin eril ve cinsiyetçi yapılarına yönelik eleştirilerden hareketle, günümüz ihtiyaçlarından yola çıkarak yapılan yeni toplum sözleşmesi tartışmalarını özetliyor. Hannah Arendt’in klasik sözleşmelerden farklı olarak rızaya değil karşılıklı söz vermeye dayalı sözleşme anlayışının özgür politik eylemi mümkün kılmayı amaçladığını belirtiyor. Sosyal hizmetlerin özelleştirildiği, geriletildiği ve ortadan kaldırıldığı bir ortamda ailelerin varlıklarını sürdürmesinin kadın emeğine bağlandığı içinde bulunduğumuz dönemde yoksul ülkelerden zengin ülkelere yönelen göçte de kadın emeğinin öne çıkmasına tanık oluyoruz. Buna ek olarak giderek yaygınlaşan seks endüstrisini ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti de cinsel-ırksal sözleşmenin çarpıcı göstergeleri olarak analizine dahil ediyor. Berktaş, neoliberalizmin özgürlük anlayışına yönelik eleştiriler ve cinsiyet, ırk ve sınıf eşitsizliklerini bir arada ele almanın öneminden hareketle, canlı cansız doğayla ilişkileri de kapsayan kesişimsel feminist bir sözleşme anlayışına ihtiyaç olduğunu belirtiyor. Feminist bakım etiği ve politikasının getirdiği açılmadan hareketle de, yeni ve daha geniş bir yurttaşlık anlayışının tartışılmasına ve yurttaşlığın bakım ve ihtimam değerlerini içerecek biçimde genişletilmesine olanak tanınmasına, aynı zamanda da geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasına yol açabileceğine vurgu yapıyor.

“Çoklu krizler” tartışmasına dünya sistemleri teorisyeni Immanuel Wallerstein’e verdiği atıfla başlayan Vasilios Ioakimidis ve Panagiotis Do-

uros, sosyal hizmetin, iki dünya savaşı arası dönemdeki ilk yapılandırılma süreçleri içinde, faşist-otoriter rejimler tarafından nasıl devlet aygıtı olarak tasarlandığına dikkat çekiyorlar. Sosyal hizmetin bu tür anti-demokratik ve insan hakları karşıtı yönetim biçimleri ile olan “suç ortaklığına” Akdeniz ve Almanya coğrafyalarını kapsayan tarihsel bir uzam üzerinde parmak basan iki düşünür bu yazılarında, güncel neoliberal kriz dünyası şartları altında mesleğin benzeri bir açmaza düşmemesi için özellikle “dönüştürücü” gücünün nasıl ön plana çıkarılması gerektiğinin ipuçlarını arıyorlar. Tarihsel olarak bir yandan baskıcı sistemlerle suç ortaklığı bulunan sosyal hizmet uzmanlarının aynı zamanda güçlü direniş ve radikalizm inisiyatiflerini de hatırlatıyorlar. Suç ortaklığı ile direniş, tarafsızlık ile aktivizm arasındaki bu gerilim mesleğin ikircikli doğasını tanımlar. Sosyal hizmet hem zulüm sistemlerini devam ettirme hem de böyle sistemlere karşı çıkma potansiyelini içinde barındıran bir meslektir. Bu nedenle de birbirini etkileyen krizlerin yaşandığı, “felaketler çağı” olarak da adlandırılabilir çağımızda, sosyal hizmetin bu krizlerle hem eleştirel hem de yapıcı bir etkileşime girme becerisi bulunuyor. Yazarlara göre, sosyal hizmet uzmanları tarihlerinden ders çıkarabilirlerse bu potansiyeli de görebilirler. Önerileri, sosyal hizmet uzmanlarının dar bir perspektiften tek tek vakalara ve müdahalelere odaklanmak yerine, hizmet verdiğimiz kişilerin hayatlarını şekillendiren yapısal kuvvetlerle daha fazla etkileşime girmek. Daha açık bir ifadeyle, sosyal hizmetin siyasal boyutlarını tanımak ve statükoyu sorgulamaktan korkmamak ve radikal bir tavrı benimsemek gerekiyor. Yazarlara göre, sosyal hizmet radikal, adalet odaklı bir yaklaşımı benimseyerek daha adil, hakkaniyetli ve sürdürülebilir bir dünyanın temellerini inşa etmeye yardımcı olabilir. Günümüzde, dönüştürücü bir sosyal hizmet sadece mümkün değildir – gereklidir.

Nivedita Prasad kitaptaki yazısında, sistemi sorgulayan ve yapısal değişikliği önceleyen sosyal hizmet literatürünü özetleyerek, bu alanın ne kadar farklı yaklaşımlara sahip olduğunu bize gösteriyor. Sosyal hizmetin kurucularının, insanların ihtiyaçlarını karşılama sürecinde yapılan faaliyetin doğal sonucu olarak sistem eleştirisine nasıl ulaştıklarına ve yapısal değişim mücadelesinin sosyal hizmetin bir misyonu olduğuna değiniyor. Yazar, sosyal hizmetin modern toplumlarda ilk çıkışında bulunan insanların ihtiyaçlarına ulaşmaları için gereken toplumsal, ekonomik ve yasal düzenlemelerin önemi, sosyal hareketler ile sosyal hizmet ilişkisi gibi konuların zaman içinde unutturulduğu ve sosyal hizmetin mikro alana sıkıştırıldığını farklı ülkelerden tarihsel örneklerle açıklıyor. Makro düzeyde sosyal hizmetler faaliyeti için gerekli becerilerin gelecekte çok daha önemli olacağına vurgu yapan

Prasad, yapısal sorunların ortadan kaldırılmasını sosyal hizmetin görevinin bir parçası olarak gören bir tutumu teşvik etmeyi ve bu konunun eğitimin önemli bir parçası olması gerektiğini ileri sürüyor.

Reyhan Atasü Topçuoğlu, radikal sosyal hizmetin çoklu krizlere nasıl bir bakış önerdiği üzerine düşünürken, çoklu krizler kavramına eleştirel bir yerden bakıyor. Buna göre, çoklu krizler kavramı, küresel krizlerin nedenini ve dolayısıyla mücadelesini ve önlemine de bireysel faaliyette arayan ve bunu yaparken kurumları ve büyük sermaye sahiplerini geri planda bırakan bir yaklaşımı içinde barındırıyor. Oysa meseleye, daha yapısal bir çerçeveden bakmak ve tarihsel olarak değerlendirerek küreselleşme, neoliberalizm ve finansallaşmayla olan köklü ilişkileriyle birlikte düşünmek gerekiyor. Atasü Topçuoğlu da Ioakimidis ve Douras gibi, birey odaklı sosyal hizmet yaklaşımları yerine radikal sosyal hizmet perspektifinden bakarak, bireysel sorunların toplumsal sorun ve nedenlerine ve baskıcı yapıları ortadan kaldırma amacına vurgu yapıyor. Böylece sosyal meseleleri politikleştirerek sosyal hizmet uzmanlarını makro ekonomik ve sosyal sorunlara çözümler düşünmeye yöneltiyor. Radikal sosyal hizmet ile bakım etiğinin bakış açılarını birleştirmeyi öneren Atasü Topçuoğlu, sosyal hizmet uzmanlarını statükoyu eleştirmeye, ilişkisellikleri görmeye davet ederken çoklu krizler kavramı yerine eşitsizliklere odaklanmanın gerekliliğine işaret ediyor.

İklim krizinin sürekli bir biçimde gündelik hayatı tehdit etmeye başladığı bir dünya içinde direk-eylem odaklı inisiyatifler ve girişimler kaçınılmaz olarak temel, etkin çözüm araçları olarak karşımıza çıkmakta. Direk-eylem odaklı metotlar aynı zamanda küçülerek, piyasalaşarak sorumluluklarını paylaşma eğilimi içinde olan ama aynı zamanda bu zihniyet neticesinde ortaya çıkan çelişkenleri ceberut yöntemlerle bastırmaya çalışan neoliberal refah devletle mücadele de etkin seçenekler arasındadır. Direk-eylem odaklı inisiyatifler sadece sosyal eylem formları içinde ortaya çıkmak zorunda değildir. Araştırma süreçleri ve metodolojileri de pekâlâ direk-eylem odaklı stratejilere doğru yönlendirilebilir. Çıkış noktasını otonom Marksist ideoloji ve eleştirisel kuramdan alan ve Küresel Kuzey sosyal hizmet akademisinde 1980'lerden itibaren sıklıkla kullanılan "katılımcı eylem araştırması" yaklaşımını tam da böyle imkânı sağlamaktadır. Makalesinde Yunanistan ve mülteciler özelinde katılımcı eylem araştırmasını nasıl uyguladığını anlatan Lefkotha Rizoupoulou bir anlamda sosyal hizmet araştırmasını 21.yüzyıl krizleri gölgesinde nasıl yapılandırmalıyız sorusunun yanıtını da sunmaktadır. Yazar, genel olarak sosyal hizmetlerin ve özellikle de mültecilere yönelik sosyal hizmetlerin STK'lara devredildiği bir ortamda kısıtlı olanak ve kaynaklarla

ön saflarda mültecilere hizmet sunmaya çalışan sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştıkları sorunları ele alıyor. Türkiye gibi, Yunanistan da Suriye savaşı sonrası kitleselleşen ulusaşırı göçten en çok etkilenen ülkelerden biri olarak öne çıkıyor. Yazar, AB'nin güvenlikleştirme politikaları ve neoliberal politikaların etkisindeki sosyal hizmet pratiklerinin açmazlarına karşı Yunan sosyal hizmet uzmanlarının geliştirmeye çalıştığı direnme ve dayanışma ağlarının oluşumuna ışık tutuyor. Bu seyir içinde katılımcı eylem araştırmasının sosyal hizmet uzmanlarını güçlendirici potansiyeline dikkatimizi çekiyor. Rizopoulou'nun Yunanistan özelinde anlattıklarının Türkiye'de sosyal hizmet uygulamalarında karşılaştığımız, yaşamakta olduğumuz sorunlarla olan benzerlikleri bu anlatı içinde oldukça dikkat çekici.

Emrah Kırımsoy, çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarıyla yürüttüğü nitel araştırma verilerinden hareketle eleştirel iyi uygulamaya dair bir perspektif sunuyor. Sosyal hizmet gereksinimi bulunan yararlanıcıların zorluklarının giderilmesine ve güçlenmelerine ilk elden eşlik eden, mevcut yapıları ve uygulamaları bireyin insan haklarının korunması konusunda yönlendiren olarak tanımladığı "değişim eşlikçisi" kavramını kullanmayı öneriyor. Klasik sosyal hizmet literatüründe "değişim ajanı" olarak kavramsallaştırılan sosyal hizmet uzmanına değişim eşlikçisi olarak adlandırıyor ve eleştirel iyi uygulamanın önemli bir unsuru olarak değerlendiriyor. Araştırma verileriyle çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yaşadıkları zorluklar kadar, özenli ve ustalıkla çabalarını da ortaya çıkarmaya çalışıyor. Değişim eşlikçisi olarak adlandırdığı sosyal hizmet uzmanlarının uygulama karşılaştıkları zorlukları nasıl dönüştürdüklerini eleştirel bilinci güçlendirmek, değişim için sorumluluk almak, kendi güçlü yönlerini harekete geçirmek, hizmetten yararlananın güçlenmesine özenle eşlik etmek ve süreci kolaylaştırmak olarak belirliyor ve araştırma katılımcılarının anlatımlarıyla zenginleştirerek aktarıyor.

Juliane Karakayalı, Christina Biel ve Christina Raffaele, kurumsal ırkçılığı okullar bağlamında ele aldıkları ve Berlin'de (Almanya) danışma ve şikâyet bürolarında yaptıkları görüşmelere dayanarak hazırladıkları yazılarında bizi, Türkiye'de giderek artan ve gündelik yaşamda daha da belirgin hale gelen ayrımcılık ve ırkçılık üzerine düşünmeye sevk ediyor. Öncelikle kurumsal ırkçılığa ilişkin kavramsal bir tartışmanın aktarıldığı yazıda, konu üzerine yapılmış önceki araştırmalar kısaca özetleniyor. Ardından da araştırma bulguları, ırkçılıkla ilgili şikâyetlerde okul yöneticilerinin geliştirdikleri savunma stratejileri, mağdurların gayrimeşrulaştırılması ve faillerin değil şikâyetçilerin cezalandırılması başlıklarında özetleniyor. Sonuç olarak kurumsal ırkçılıkla

mücadelede yetersizliklerin sürdüğü, önceki araştırma verilerini doğrulayan bu araştırmada da ortaya konuluyor ve ayrımcı olmayan eğitim hakkının uygulanmadığı vurgulanıyor. Ülkemizde de genel olarak tüm alanlarda olmak üzere eğitim kurumlarında ayrımcılıkla ve kurumsal ırkçılıkla ilgili çalışmalar yapmak isteyenler için oldukça geniş bir içerik sunan bu araştırmanın okuyucular için yeni düşünme fırsatları yaratmasını dileriz.

“Afet Sonrası Gitmek, Kalmak ya da Yeniden Dönmek, Hangisi Daha Zor: Farklı Uygulamalar” başlıklı yazısında Filiz Demiröz Kahramanmaraş depreminin ardından deprem bölgesinde yaşanan sorunları ve ihtiyaçları hazırlanan raporlar, saha çalışanlarının ilettiği raporlar ve kendi deneyimlerinden hareketle değerlendiriyor. Deprem bölgesinde bir ülke olmamıza rağmen her depremin ardından olduğu gibi, bu son depremde de ilgili kurumların hazırlıksız yakalanmasını, depremzedelerin yaşadıkları sorunları gözler önüne sererken bir yandan da büyük bir özveriyle her kesimden insanın yaptığı çalışmalardan örnekler sunuyor. Sosyal hizmet uzmanları olarak deprem bölgesinde çalışırken radikal sosyal hizmet yaklaşımını klasik sosyal hizmet yaklaşımlarına eklemleyerek çalışmaları yürütmenin önemine işaret ediyor.

Arzu İçağasioğlu Çoban, özebakım kavramını hem bireysel hem de toplumsal boyutlarıyla ele alarak, metninde özellikle sosyal hizmet alanında çalışanlar için bu önemli sürecin gerekliliğini ve uygulanabilirliğini tartışıyor. Farklı akademisyenlerin ve uzmanların özebakıma dair yaklaşımlarını ve bakış açılarını ortaya koyan İçağasioğlu, özebakımın neoliberal dünya düzenindeki yerini ve bireylerin bu bağlamda üstlenmek zorunda bırakıldığı sorumlulukları ele alıyor. Yazısında özebakımın sadece bireysel bir eylem değil, aynı zamanda yapısal ve politik engellerle mücadelede farkındalık yaratacak bir araç olduğunu vurgularken, Cox ve Steiner’in görüşlerinden yola çıkarak özebakımın fiziksel, psikolojik, bilişsel ve sosyal boyutları detaylı bir şekilde açıklayarak; bu boyutların birey ve toplum açısından önemini ortaya koyuyor. İçağasioğlu Çoban, sosyal hizmet literatüründe giderek daha fazla önem kazanan bu konunun, meslek elemanlarının sağlık ve refahını desteklemekle kalmadığını, kavramın aynı zamanda etik bir sorumluluk olarak da değerlendirilmesi gerekliliği vurguluyor. Yazar, özebakımın hem bireysel refah, hem de mesleki etkinlik açısından taşıdığı önemi kavrayarak, okuyuculara yeni bir bakış açısı sunuyor. Özebakımın yalnızca bireyi değil, toplumu da dönüştürme gücüne sahip olduğu fikri, yazının temel çıkış noktalarından birini oluşturuyor.

Hacer Duygu Yeşilkayalı, “Krizler Çağında Erkeklik: ‘Erkeklik Krizi’nin Olgusal Sorgulaması” başlıklı yazısında Türkiye’de yeni oluşmakta olan er-

keklik çalışmalarına odaklanıyor. 18. ve 19. yüzyıldan itibaren özellikle modern ulus-devlet ideolojisi bağlamında makbul beden, onur-ahlak gibi etik değerler ve semboller üzerinden yapılandırılan erkeklik kimliği 21.yüzyılın toplumsal, kültürel ve ekonomik şartları altında sarsılmış durumda. Bir anlamda, R.W. Connell'in (1995) söz ettiği "erkeklik krizi" artık iyiden iyiye hissediliyor. Bu tartışmanın literatürdeki yansıması erkeklik çalışmaları olarak karşımıza çıkar. Yazısında erkeklik çalışmalarının olgusal ve teorik bir tartışmasını sunan Yeşilkayalı aynı zamanda bu çalışma alanının özellikle sosyal yardıma indirgenen sosyal hizmet bağlamında danışanlar ve uygulayıcılar açısından nasıl bir etkileşim alanı ortaya çıkartacağını irdeliyor.

Derlemenin son yazısı mercekleri kent alanı ve onun krizlerine çeviriyor. Gündelik hayatın, kültürün ve sosyalin sürekli bir biçimde devindiği kentler bir anlamda krizler silsilesinin direkt olarak insan hayatına nüfuz ettiği alanlar olarak karşımıza çıkar. Emrah Tüncer ve Yonca Güneş Yücel "Kent- sel Adalet İçin Yol Haritası: Kent Hakkı ve Oeuvre Perspektifinden Radikal Sosyal Hizmet" başlıklı yazılarında, Henri Lefebvre'in kent hayatının insan itibarına yaraşır bir biçimde nasıl deneyimlenebileceğini tartışan "Kent Hakkı" kitabına bizleri götürüyor (Lefebvre, 2020). Dönemin anarşist ideoloji ve *situasyonist* sanat akımlarının izlerini taşıyan kent hakkı manifestosu otonom Marksist ideoloji ve feminist eleştiriden beslenen radikal sosyal hizmet anlayışı ile nasıl örtüşebilir? Bu buluşma kent yoksulluğu ve kent adaleti bağlamında nasıl bir sosyal hizmet sunumunun kapılarını aralar? Yücel ve Tüncer tartışmalarında bu soruların yanıtlarını arıyorlar.

Uğur Tekin-Poyraz Kolluoğlu-Suzan Oktay Erol-Neşe Şahin Taşgın

Kaynakça

- Beddoe, L., & Maidment, J. (2013). *Social Work Practice for Promoting Health and Wellbeing: Critical Issues*. Routledge.
- Bozkurt, U. (2013). Neoliberalism with a Human Face: Making Sense of the Justice and Development Party's Neoliberal Populism in Turkey. *Science & Society*, 77(3), 372-396. <https://doi.org/10.1521/siso.2013.77.3.372>
- Connell, R. (1995). *Masculinities*. University of California Press.
- Dominelli, L. (2012). *Green Social Work: From Environmental Crises to Environmental Justice*. Polity.
- Goelitz, A. (2022). *Shared Mass Trauma in Social Work: Implications and Strategies for Resilient Practice*. Taylor & Francis.
- Harvey, D. (1985). *The Urbanization of Capital: Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization*. Basil Blackwell.

- Harvey, D. (1992). *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Wiley.
- Koray, M. (2005). *Sosyal Politika*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Lefebvre, H. (2020). *Şehir Hakkı* (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Morin, E., & Kern, A. B. (1999). *Homeland Earth: A Manifesto for the New Millennium*. Hampton Press.
- Peleg, N., Bartov, M., & Morin, E. (2015). CMIP5-predicted climate shifts over the East Mediterranean: Implications for the transition region between Mediterranean and semi-arid climates. *International Journal of Climatology*, 35(8), 2144-2153. <https://doi.org/10.1002/joc.4114>
- Roniger, L. (2023). Populism and Citizenship: Do Populisms Shape a Sui Generis Type of Citizenship? İçinde *Populism and Key Concepts in Social and Political Theory*. Brill. https://doi.org/10.1163/9789004679016_003
- Tan, N. T., & Yuen, F. K. O. (2006). *Asian Tsunami and Social Work Practice: Recovery and Rebuilding*. Routledge.
- Wong, J. H. C. (2018). *Disaster Social Work from Crisis Response to Building Resilience*. Nova Science Publishers, Incorporated.
- Yıldırım, A. E. (2024, Ağustos 6). Çukurova'da su bitti, çiftçiye "ekmeyin" mesajı gönderildi. Ekonomim. <https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/cukurovada-su-bitti-cift-ciye-ekmeyin-mesaji-gonderildi/758994>